УДК 327.7(477 +341.123)«1991»

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.26>

УКРАЇНА ТА ООН: СПІВПРАЦЯ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Інна Кривдіна

*Національний університет «Одеська політехніка»,
кафедра міжнародних відносин та права
пр-т Шевченка, 1, 65044, м. Одеса, Україна*

Тетяна Моїсєєва

*Національний університет «Одеська політехніка»,
кафедра міжнародних відносин та права
пр-т Шевченка, 1, 65044, м. Одеса, Україна*

Анотація. Уже сьомий рік поспіль Україна перебуває у стані локальної війни. Нині так звані «локальні війни», а також характер перебігу деяких терористичних актів починають становити загрозу підтриманню міжнародного миру та безпеки.

Сучасні конфлікти є загрозою не лише для учасників конфлікту, але й для всієї світової спільноти. Водночас у сучасному світі, який стрімко і динамічно розвивається, міждержавні конфлікти змінилися громадянськими війнами. Розпад біполярного світу зумовив створення нових держав, з'явилися нові види загроз міжнародному миру і безпеці, що зумовило необхідність активізації діяльності універсальної міжнародної організації – ООН. У врегулюванні міжнародних криз і конфліктів на сучасному етапі саме на ООН покладена головна відповідальність з підтримки міжнародного миру і безпеки. Слід зазначити, що ООН була створена для об'єднання всіх держав з метою протидії загрозам міжнародному миру і стабільності. Таким чином, міжнародний мир і безпека багато в чому залежать від результатів діяльності ООН, консолідації зусиль світової спільноти у боротьбі з новими загрозами міжнародному миру і стабільності.

Питання кооперації держав на міжнародному рівні є важливим складником для розвитку держави у зовнішній політичній, економічній, екологічній сферах, а також у проблемах підтримки миру і безпеки, боротьбі з міжнародним тероризмом і природними небезпеками. З огляду на це, останнім часом набувають актуальності питання зовнішньополітичної діяльності України, її залучення у процеси глобалізації з міжнародними представниками, діяльність на світовій арені загалом.

У наш час Україна – це самостійний член світової спільноти, однак здобуття незалежності призвело до виникнення перешкод у становленні міжнародних відносин; тут грають роль імідж держави, власна позиція і вміння вести переговори з більш розвиненими та конкуруючими державами та «включення» в інтеграційні процеси у світовому просторі.

Ця публікація націлена на дослідження співпраці України з Організацією Об'єднаних Націй у роки Незалежності, оскільки проблема вирішення конфліктів є досить актуальною для нашої держави, яка, своєю чергою, є активним учасником діяльності системи ООН.

Ключові слова: співпраця України та ООН, роки Незалежності, спільна політика кооперації, міжнародна арена.

Постановка проблеми. Україна приділяє особливу увагу зусиллям ООН з підтримки міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь у них як важливий чинник своєї зовнішньої політики, незважаючи на агресію з боку Російської Федерації. Наша держава є активним учасником діяльності системи ООН у галузі прав людини та їх основних договорів, включаючи Міжнародний пакт про громадянські та політичні права,

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Факультативні протоколи та Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У період незалежності інтерес у дослідженні міжнародної діяльності України значно збільшився, водночас особлива увага приділяється розгляду співробітництва України та ООН у контексті миротворчої роботи і вирішення проблем, що постають перед світовими спільнотами. Ці питання розглядалися з часів вітчизняної і згодом незалежної держави, представлені у працях таких авторів і науковців, як: С. Віднянський, М. Голик, Г. Шелест, О. Пацьох, В. Гевко, А. Войціховський. Однак сучасні події, що відбуваються на теренах нашої держави, потребують подальшого дослідження і вивчення діяльності України як у миротворчих процесах, так і в міжнародних організаціях загалом.

Мета статті полягає у розгляді співробітництва між Україною та Організацією Об'єднаних Націй, визначенні основних положень їхньої діяльності і рекомендацій щодо майбутніх спільних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Створення Організації Об'єднаних Націй у 1945 році вважається досить знаменною та особливою подією в міжнародних відносинах, слугує результатом перемоги над фашизмом у Другій світовій війні і нині є унікальною організацією незалежних держав, що об'єдналися заради спільного миру і соціального прогресу. Україна (у роки повоєнного періоду у складі УРСР) стала однією із держав-засновниць ООН, кількість членів якої нині сягає 193. Основними цілями Організації є підтримка миру і безпеки у світі; розвиток дружніх відносин між країнами; співпраця у вирішенні міжнародних проблем і в забезпеченні поваги до прав людини; узгодження дій різних країн, роль яких є дуже важливою для нашої Батьківщини.

Україна надає виключного значення питанню зміцнення ООН як центру багатосторонніх зусиль у вирішенні складних і комплексних викликів, поступово розвиваючи свою діяльність в ООН за умови дотримання всіх цілей і принципів Статуту ООН [8], який говорить: «Ми, Народи Об'єднаних Націй, сповнені рішучості позбавити майбутні покоління від лих війни, яка двічі в нашому житті принесла людству невимовне горе, і знову утвердити віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості, в рівноправність чоловіків і жінок і рівність прав великих і малих націй, і створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості та повага до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права, та сприяти соціальному прогресу та поліпшенню умов життя за більшої свободи, і в цих Цілях виявляти толерантність і жити разом у мирі один з одним як добрі сусіди, і об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру та безпеки та забезпечити прийняттям принципів та встановленням методів, щоб збройні сили застосовувалися не інакше, як у спільних інтересах, та використовувати міжнародний апарат для сприяння економічному та соціальному прогресу всіх народів, вирішили об'єднати наші зусилля для досягнення цих Цілей».

Відповідно до цього Україна робить значний внесок у розвиток різноманітних напрямів Організації, спрямованих на забезпечення миру, економічного та соціального розвитку; своєю чергою ООН є «платформою», що забезпечує Україну інформаційною відкритістю щодо подій, які відбуваються у державі і світі.

Україна до 1991 р. входила до складу СРСР і де-юре мала в ООН власне представництво на рівні незалежної країни, однак де-факто діяльність Української РСР в ООН була обмежена рамками проведення єдиної радянської зовнішньої політики. Незважаючи на це, протягом більше чотирьох десятиліть трибуна ООН залишалася чи не єдиним впливовим міжнародним засобом, завдяки якому світова громадськість дізнавалася про Україну.

Фактор багаторічного членства України в Організації позитивно вплинув на процес міжнародного визнання її незалежності в 1991 році [9, с. 61].

Участь нашої держави в ООН є одним із найбільш рентабельних у політичному плані зовнішньополітичних механізмів України. Внесок України до ООН на душу населення становить приблизно 86 центів на рік, тобто весь обсяг корисної діяльності ООН від блакитних шоломів до вакцини проти дифтерії, коштувало громадянину України за місяць менше, ніж поїздка в міському транспорті. Однак, безсумнівно, така співпраця України з ООН не є односторонньою. Певна віддача йде і від структурних організацій у Женеві.

Якщо взяти економічний аспект зворотного зв'язку, то можна виділити чимало проєктів, зорієнтованих на надання цієї допомоги. Це і сприяння у розробці й проведенні політики перебудови економіки та окремих галузей (металургія, енергетика), і у здійсненні приватизації й розвитку підприємництва. За допомогою Міжнародної організації праці здійснено комплексне дослідження ринку праці в Україні і вироблено рекомендації щодо вирішення відповідних соціальних проблем.

Підкреслюючи вищесказане, в роки Незалежності починаючи з 1992 року Україна зайняла позицію великого контрибутора у місії ООН щодо міжнародної безпеки. Так, наприклад, упродовж 17 років близько 45 тисяч військовослужбовців Збройних сил України взяли участь у міжнародних операціях і місіях з підтримки миру (ОПМ) у різних регіонах планети [10]. Українські миротворці виконували завдання під егідою Організації на території Афганістану, Боснії і Герцеговини, Грузії, Демократичної Республіки Конго, Косово, Лівану, Східного Тимору, Сьєрра-Леоне, Кот-Д'Івуару, Анголи, Судану, Ліберії, Кувейту, Хорватії. Ці операції можуть тривати значний час: від декількох місяців до кількох років з урахуванням підтримки місцевих і регіональних миротворчих утворень.

Завдяки такій воєнно-політичній діяльності Збройні сили України не тільки підвищили авторитет держави у світі, а й, наприклад, за 2000–2002 роки принесли до державного бюджету 45 мільйонів доларів США (загалом від 1992 до 2004 року – близько 195 мільйонів доларів). Тут підкреслюється двостороння вигода держав у взаємній роботі та кооперації, і відзначається обмін досвідом, ресурсами та можливостями серед учасників міжнародного рівня.

Надалі відповідно до Закону України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [11] міжнародні операції з підтримання миру і безпеки пояснюються як міжнародні дії або заходи, які спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, що несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН; а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН. Зміст цього Закону доповнює Закон України «Про порядок направлення підрозділів ЗСУ до інших держав», у якому йдеться саме про відкриті форми та умови застосування Збройних сил України [12].

Значним досягненням для України стало її обрання до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на період 2000–2001 рр. від імені Східної Європи. За період головування нашої держави в Раді Безпеки вдосконалено здатність України розвивати і будувати міжнародні відносини на якісно новому рівні, займаючи одну із керівних ролей у провідній структурі організації. Це стало поштовхом до утвердження України як активного та ініціативного члена Ради Безпеки з можливістю здійснювати вплив на прийняття рішень у Радбезі і сприяти розбудові організації.

Така важлива участь, своєю чергою, стала серйозним іспитом для української дипломатії і новим кроком до становлення держави як незалежного конкурентоспроможного гравця міжнародного рівня. Діяльність України у Раді Безпеки ООН характеризує країну як авторитетного представника зі сталим розвитком і реалізацією зовнішньополітичних цілей.

Взагалі міжнародна миротворча діяльність відображається у сукупності дипломатичних, політичних, воєнних, економічних заходів, частиною яких є допомога Україні та її активна діяльність щодо підтримки функціональності Організації. Оскільки миротворча сила є основою для підтримання світового порядку між різними країнами та народами, її реалізація відбувається за такими завданнями:

- 1) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів;
- 2) врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх збройних конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН;
- 3) надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів;
- 4) забезпечення безпеки і додержання прав людини;
- 5) надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;
- 6) усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії;
- 7) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів.

Що стосується функціональності і принципів Ради Безпеки Організації, то в такому разі українська політична еліта винесла на розгляд Організації такі питання, як:

1. Протидія російській агресії проти територіальної цілісності та політичної незалежності України.
2. Забезпечення універсального дотримання Цілей та Принципів Статуту ООН.
3. Посилення миротворчого потенціалу ООН.
4. Підвищення прозорості та демократичності роботи Ради Безпеки ООН.
5. Посилення спроможностей ООН із запобігання конфліктам та посередництва.
6. Підтримання миру на Африканському континенті.
7. Боротьба з тероризмом.
8. Просування порядку денного щодо жінок, миру і безпеки, а також дітей у збройних конфліктах [13].

З огляду на вищесказане можна відзначити, що Україна бере досить активну участь у миротворчій діяльності ООН, що свідчить про розвиток співпраці за напрямками в економічній, соціальній, політичній, воєнній сферах, а також зміцнює статус України в умовах сучасних глобальних та інтеграційних процесів. Миротворча діяльність створює сприятливі умови для інтересів нашої держави, сприяє налагодженню та розвитку військово-технічного співробітництва, враховуючи набуття українськими військовослужбовцями цінного досвіду. Тривалий процес реформ в Організації Об'єднаних Націй за роботи українських представників дозволяє розширити професійні контакти, активно залучатися до процесів розв'язання конфліктів і здобуття миру на міжнародному рівні, про що свідчить значний важіль України в Раді Безпеки ООН.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що співробітництво України з Організацією має великий вплив у розвитку зовнішньої політики держави та створенню її міжнародного іміджу, з одного боку; і підтримання достойного рівня реалізації миротворчих цілей ООН – з іншого. Така співпраця є взаємовигідною для обох сторін, оскільки її результатом є спільна політика забезпечення миру та розв'язання конфліктів, захист прав і свобод населення, відстоювання і непорушення цінностей людства. Наша держава отримує

значну консультативну, фінансову, технічну допомогу, що допомагає впроваджувати програми розвитку у сферах демократичного управління, скорочення бідності, боротьби з ВІЛ/СНІДом та іншими важкими захворюваннями; охорону природи та відповідність екологічним нормам, інші життєво важливі реформи, що є необхідними для населення держави та її недоторканості загалом. Україна як країна-засновниця ООН залишається прихильником зміцнення та підвищення ефективності Організації Об'єднаних Націй та адаптації до сучасних викликів у світі.

Список використаної літератури

1. Loboda K.S. Cooperation between Ukraine and the UN at the present stage. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3756/3431>.
2. Віднянський С. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Київ : Інститут історії України НАН України, 2011. № 20. С. 18–40.
3. Голик М.М. Українські миротворці як приклад мужності, відваги та героїзму. *Військово-науковий вісник*. 2012. Вип. 18. С. 15–25.
4. Шелест Г.В. Перспективи розширення миротворчої діяльності України на широкому Близькому Сході та в Африці. *Трибуна*. 2010. № 5/6. С. 26–28.
5. Пацьох О.С., Раєвич Т.І. Участь України в миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/misnarod_vidnos/2008_6/R1/7.pdf.
6. Гевко В. Україна в контексті тенденцій сучасного світового розвитку. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ues/2009_3/Articles/3/Viktoriya%20Hevk.pdf.
7. Войціховський А.В. Особливості миротворчої діяльності НАТО: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2244/osoblivosti_mirotvorchoyi_diyal_nosti_na.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
8. Статут ООН. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/preamble>.
9. Віднянський С. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації / С.В. Віднянський, А. Мартинов. *Український історичний журнал*. 2011. № 4 (499). С. 55–77.
10. Україна — важливий контрибутор міжнародної безпеки. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/07/23/ukraina-vazhlijiv-kontributor-mizhnarodnoibezpeki>.
11. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14#Text>.
12. Луник О.О. Формування системи залучення Збройних сил України до врегулювання воєнних конфліктів (1992–2002 рр.) : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю : 20.02.22 «Військова історія». Національна академія оборони України. Київ, 2003. С. 238.
13. Діяльність України в Раді Безпеки ООН. URL: <http://ukraineun.org/ukraine-and-unsc/our-priorities>.

UKRAINE AND THE UN: COOPERATION DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

Inna Krivdina

*Odessa Polytechnic National University,
Department of International Relations and Law
Shevchenko av., 1, 65044, Odessa, Ukraine*

Tetiana Moiseieva

*Odessa Polytechnic National University,
Department of International Relations and Law
Shevchenko av., 1, 65044, Odessa, Ukraine*

Summary. For the seventh year in a row, Ukraine is in a state of local war. Today, the so-called “local wars”, as well as the nature of some terrorist acts, are beginning to pose a threat to the maintenance of international peace and security.

Modern conflicts are a threat not only to the parties to the conflict, but also to the entire world community. At the same time, in today’s rapidly and dynamically developing world, interstate conflicts have been replaced by civil wars.

The collapse of the bipolar world led to the creation of new states, new types of threats to international peace and security, which necessitated the intensification of the activities of a universal international organization – the United Nations. In resolving international crises and conflicts at the present stage, the UN has the main responsibility for maintaining international peace and security. It should be noted that the UN was created to unite all states in order to counter threats to international peace and stability. Thus, international peace and security largely depend on the results of the UN, the consolidation of the world community’s efforts to combat new threats to international peace and stability.

In the modern world, the issue of cooperation of the states at the international level is an important component for the development of the state in foreign political, economic, environmental spheres, as well as in maintaining peace and security, combating international terrorism and natural hazards. According to this, the issues of Ukraine’s foreign policy, its involvement in the processes of globalization with international representatives, and activities on the world stage have recently become relevant in general.

Now Ukraine is an independent member of the world’s community, however finding of independence resulted in the origin of obstacles in becoming of international relations; part image of the state, own position and ability to negotiate and “plugging” with more developed and competitive states in integration processes take the role here. This article aims to consider Ukraine’s cooperation with the United Nations during the years of Independence, as the problem of conflict resolution is quite relevant for our country, which is an active participant in the UN system. This cooperation is seen as an opportunity to develop a program that would serve as a solution to today’s global problems.

Key words: cooperation of Ukraine and United Nations, years of Independence, common policy of cooperation, international arena.